

Hospodárenie s vodou je kľúčom k úspechu

Mimoriadne daždivý prelom rokov zalial polia a následné mrazy ich premenili na klziská. V rozhovore sa dozviete, ako sa na tému zadržiavania vody v krajine pozerajú zeleninári.

• Ako hodnotia pestovatelia špeciálnych plodín minulý rok?

Polnohospodárstvo ako celok bojuje s klimatickými zmenami, kedy sa čoraz častejšie prejavujú extrémny počasie a jeho dopady na úrodu, kondíciu poľnohospodárskych plodín i celkové náklady. Pestovatelia zeleniny a zemiakov majú oproti konvenčnej poľnohospodárskej výrobe niekoľkonásobne vyššie náklady na založenie a pestovanie plodín a taktiež pestovanie zeleniny a zemiakov je výrazným spôsobom ovplyvňované poveternostnými podmienkami, najmä úhrnom prírodných zrážok, ktoré padnú na danej lokalite a v danom ročníku. Oproti roku 2022, kedy bolo extrémne suché leto, sme sa v roku 2023 stretávali so zrážkami, ktoré nám sťažovali založenie úrody na jar a na jeseň zase zber úrody. Obdobie s vyššími dennými teplotami bez zrážok vytváralo v roku 2023 optimálne podmienky pre šírenie škodcov zo skupiny hmyzu. Naopak, tieto suché podmienky bránili intenzívnemu tlaku hubových ochorení.

V roku 2023 bol cítiť zo strany samozásobiteľov záujem o sadbové zemiaky, čo je trend trvajúci od začiatku koronakrízy. Tento stav je možné očakávať aj v roku 2024. Čo nás teší, je to, že slovenský spotrebiteľ má záujem o slovenskú zeleninu a zemiaky a čoraz viac ju na pultoch vyhľadáva. V roku 2023 sme „prekonali“ aj cibuľovú krízu, keď sme dokázali, že na Slovensku máme zodpovedných pestovateľov, ktorí si vážia slovenských spotrebiteľov a uprednostňujú ich pred exportom svojej produkcie do zahraničia. Samozrejme, na to sú potrebné moderné skladovacie priestory.

Jozef Šumichrast, predseda Zemiakarskeho a zeleninárskeho zväzu SR

• Aké sú očakávania od nového roka?

Aktuálna situácia na poliach, keď na nich stojí voda, poukazuje na vysokú hladinu spodnej vody. Aj v roku 2023 bola vysoká zásoba zimnej vlhky, o ktorú sa zaslúžil predovšetkým na zrážky bohatý mesiac január. Pri výsadbe zemiakov v sadivovej oblasti ešte dlho v pôde pretrvávala, čo zhoršovalo podmienky výsadby a posunulo ukončenie výsadby až do začiatku mesiaca jún. V aktuálnej situácii je veľmi ťažké predikovať, kedy sa začne s výsadbou a výsevom zeleniny a zemiakov. Nemenej dôležitý bude priebeh leta – teplotný a zrážkový.

Pre sektor zeleniny a zemiakov je tak náročný každý rok, pretože voda je pre nás nevyhnutnosť, preto nemáme prehnané očakávania. Zahraničná konkurencia nespí a štáty, ktoré si uvedomili nevyhnutnosť podporovať sektor špeciálnej rastlinnej výroby (zelenina, zemiaky, ovocie, vinohrady) majú pred nami náskok. Napriek tomu zostávam optimista, verím, že už sme dosiahli "výmerové dno", je čas sa od neho odraziť a výmery plodín špeciálnej rastlinnej výroby by mohli začať rásť.

• Aktuálne sa pracuje na druhej modifikácii tzv. Strategického plánu k Spoločnej poľnohospodárskej politike. Aké majú pestovatelia špeciálnych plodín očakávania smerom k Strategickému plánu?

Zeleninári a zemiakari sa do prípravy Strategického plánu Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SP SPP) na roky 2023 - 2027 aktívne zapájali. Bohužiaľ, niektoré naše zásadné pripomienky vypočítané neboli, čo sa negatívne prejaví vo výmerách, resp. množstve produkcie. Určite nie sme so všetkým, čo je v SP SPP na roky 2023 - 2027, spokojní. Sme presvedčení o tom, že naše pripomienky sú legitímne a dostatočne odborne podložené. Za potrebné považujem zosúladiť podporovanú zeleninu vo viazaných platbách v I. pilieri a v šetrných postupoch v II. pilieri. Veľkým sklamaním sú sektorové intervencie. Ministerstvo, bohužiaľ, nepočúvalo požiadavku sektora na nastavenie finančných prostriedkov pre reálne potreby pestovateľov zemiakov. Vypočulo len požiadavku na celkový objem finančných prostriedkov na celé obdobie. Na zemiaky je alokovaná čiastka 12,2 milióna eur. Čo však

hodnotíme veľmi negatívne, sú aktuálne ročné alokácie, ktoré, žiaľ, nereflektujú na požiadavky pestovateľov zemiakov. Tieto je možné zmeniť až od roku 2026, no veľmi potrebná by bola úprava už o rok skôr. Veríme, že sa to zmenou legislatívy a aktívnou prácou súčasného vedenia ministerstva pôdohospodárstva podarí. Mrzí nás, že chýba reálna finančná podpora zakrytých plôch, teda skleníkov a fóliovníkov. Taktiež nejasnosti ohľadom nastavenia finančných nástrojov hodnotíme za veľmi nešťastné. Dúfame, že aspoň časť našich pripomienok bude v druhej modifikácii akceptovaná.

- **Hospodárenie s vodou je kľúčovejšie z roka na rok. Cesta je zdržiavať vodu, nie ju nechať pretiecť krajinou. Aj dnešné počasie nám ukazuje, ako sú zaplavené cesty a polia. Ako efektívne uchopiť oblasť hospodárenia s vodou? Dnes máme rozmočenú krajinu, ale poľnohospodári vodu dnes akútne nepotrebujú. Potrebujú ju v lete, kedy je zase sucho....**

Na územie Slovenska spadne priemerne ročne 743 mm zrážok, čo predstavuje cca 36,4 mld. m³ vody. Z toho odtečie asi 12,5 mld. m³ vody, čo je 34,5%. Ostatných 23,9 mld. m³ vody, teda 65,6% vody sa, samozrejme, hneď nevyparí, ani všetka hneď neodtečie, ale postupne vsakuje a dopĺňa zásoby podzemnej vody, časť spotrebujú živé organizmy. Čoraz väčším problémom je značne rozdielna dlhodobá bilancia v rôznych oblastiach Slovenska. Preto je potrebné rozumné hospodárenie s vodou, to ale neznamená nepolievať. Ale predzásobiť sa vodou, keď jej je dostatok a v období sucha pomôcť vysušenej krajine. Ovplyvní sa tým mikroklíma a čo je nemenej dôležité, závlahy v krajine sú aj zdrojom vody pre voľne žijúce živočíchy.

- **Pred ¾ rokom ste poukazovali na zanesené vodné nádrže, z ktorých sa nedá efektívne využívať voda na polievanie. Aká je dnes situácia? Pohlo sa niečo s riešením?**

Celkovo sa na Slovensku vybuďovalo odvodnenie na 458 599 ha s kanálovou sieťou o dĺžke 7 193 km, závlahy na výmere 367 864 ha, z toho 11 240 ha hnojivých závlah a 195 malých vodných nádrží s celkovým objemom vody 65,66 mil. m³ a s plochou 2 103 ha. Aktuálne je zavlažiteľná plocha cca 55 000 ha, no zavlažovaná len cca 18 000 ha. Celková spotreba vody na zavlažovanie je cca 18,50 mil. m³. Priemerná ročná spotreba vody na zavlažovanie na 1 ha zavlažiteľnej plochy sa pohybuje na úrovni 315 m³, priemerná ročná spotreba vody na zavlažovanie na 1 ha zavlažovanej plochy sa

pohybuje na úrovni 1000 m³. Tieto čísla nám hovoria o tom, že poľnohospodárstvo a zavlažovanie nie je problém, ale dlhodobý macošský prístup štátu k svojmu majetku. Bohužiaľ, vzhľadom na animozity medzi MPRV SR a MŽP SR z nedávnej minulosti, neposunulo sa riešenie niekam.

• Čo navrhujete?

V prvom rade je potrebné prijať predpis na nakladanie s kalom z vodných nádrží, ktorý nie je nebezpečný. Nádrže na zavlažovanie sú dnes zanesené sedimentami z pôdy a lístia. V praxi to znamená, že dnes takmer nikto nádrže nečistí, prípadne sediment len uloží na breh. Tento druh sedimentu pritom obsahuje dôležité látky a pre pôdu cenné živiny ako napríklad dusík, fosfor či draslík. V rámci SR ide pritom o celkový objem nevyužitého kalu v radoch niekoľko státisíoch m³/rok. Pri súčasnej cene hnojív a nedostatku maštalného hnoja ako zdroja uhlíka v pôde (v dôsledku znižujúceho sa počtu živočíšnych chovov) je priam absurdné, že takúto dôležitú vec nepripravuje žiadna legislatívna úprava. Ak by Slovensko dopracovalo legislatívu, krajina by z toho mohla mať viacnásobný úžitok: vyššia schopnosť vodných nádrží zadržiavať vodu v krajine, efektívne zavlažovanie, efektívny chov rýb, úrodnejšia pôda a mikroklima. Jednoduchým riešením by sme navyše prispeli k cirkulárnej ekonomike v pôdohospodárstve. A práve pri čistení zanesených nádrží využiť potenciál Plánu obnovy a finančné prostriedky z neho takto rozumne použiť.

• Počíta vôbec Strategický plán s financovaním, resp. riešením závlah a vodných nádrží?

Financie sú len jednou stránkou, chýba nám koncepcia, ktorá by riešila závlahy a zadržiavanie vody v krajine ako také. Koncepcia, na ktorej som aj ja spolupracoval, dokončená nebola a jej tvorba bola zastavená. Namiesto nej bol narýchlo prijatý Súbor opatrení v oblasti hydromeliorácií pre adaptáciu na zmenu klímy a obnovu infraštruktúry závlah na Slovensku. Zo strany MPRV SR bol prísľub, že na novej koncepcii sa bude po prijatí súboru opatrení pracovať, ale nestalo sa tak. Súbor opatrení považujeme len za čiastočný dokument, ktorý nerieši situáciu so štátnym podnikom Hydromeliorácie a ani problematiku závlah. Čo ale vnímame pozitívne, je, že vďaka súboru opatrení sa nerealizovala predražená revitalizácia odvodňovacích kanálov. Čo nám jednoznačne chýba, je reálna a realizovateľná koncepcia hydromeliorácií/závlah, ktorá by reflektovala na aktuálny stav, že závlahy

fungujú iba tam, kde sa o ne starajú poľnohospodári. Je potrebné ustálenie právneho stavu a nastavenie pravidiel tak, aby užívatelia závlah nadobudli právnu istotu k existujúcej infraštruktúre závlah, ktorá ich už nebude viac odrádzať od dlhodobého investičného prístupu k obnove existujúcich zariadení a následne k budovaniu nových hydromelioračných zariadení. Aktuálne SP SPP 2023 - 2027 počíta s produktívnymi investíciami do závlah a vodozadržných opatrení vo výške 38 mil. eur. Za nevyhnutné považujeme vyhlásiť v roku 2024 otvorenú výzvu na základe intervencie „73.11 - Produktívne investície do rekonštrukcie a modernizácie existujúcej infraštruktúry závlah“ s dostatkom prostriedkov a to celkovo aj čo sa týka oprávnených nákladov.

• **Čo pozitívne by sme z toho mali my, spotrebitelia?**

Cieľom štátu by malo byť zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárskych podnikov a to najmä v odvetví špeciálnej rastlinnej výroby. Tento cieľ by sa mal naplňať stabilizáciou a zvyšovaním potrebného objemu a kvality domácej produkcie - zeleniny, zemiakov a ostatných špeciálnych plodín, a to budovaním skladovacích priestorov, pozberových liniek a aj využívaním závlah. Spotrebiteľ tým získa kvalitnú slovenskú produkciu, ktorej pôvod je vysledovateľný a má minimálnu uhlíkovú stopu. A samozrejme, čo je zaujímavé pre štát, niektoré komodity špeciálnej rastlinnej výroby majú výborný exportný potenciál, ktorý by sme mali využiť bez toho, aby bola ohrozená slovenská potravinová bezpečnosť resp. sebestačnosť.